

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՍՓՈՓԱՆՔԻ ԽՕՍՔԵՐ

Տ. ԹՈՐՈՍ ՍՐԲԱՋԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ԴԱՆՆԱԿԱՍԿԻՄ ՎԱՅՃԱՆՈՒՄԻՆ ԱՌՔԻՒ

Երուսաղիմայ առաքելաշուռչ երանա-
շնորհ Պատրիարք Տ. Թորոս Արքեպիս-
կոպոս Գուշակեան ո՛չ ևս է։

Անոր վաղաժամ անակնկալ մահը խոր
սուգով համակեց Սրբոց Յակոբեանց Միա-
բանութեան հետ՝ Եգիպտոսի հայոց թեմը,
որուն բարեջան առաջնորդը եղաւ Ան եր-
կար տարիներ՝ անջնջելի յիշատակ մը թող-
լով աշխտեզ, և որուն կարծես իր հուսկ
հրաժեշտի ողջոյնը տալու համար էր որ
վերջին անգամ եկած էր այցելութեան։
Իր կորուստը կը սգայ նոյնպէս Մեծի
Ժանն Կիլիկիոյ ծերունադարգ հայրապետը՝
իր կաթողիկոսարանովն յԱնթրիկաս և իր
թեմորոյն ի Սուրիա և ի Լիբանան՝ որոնց
ամէն առիթներով իր յաճախակի այցելու-
թիւններովը ընդհանուրին անխառն սէրն ու
հրացումը գրաւած էր. կը սգայ՝ արդէն
իսկ իր գահակալին կորուստովը սգազգեաց՝
Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսական Սթոն համ-
ազգային՝ որուն շրջուն պատուիրակն ու
նուիրակը եղած էր Հանգուցեալն Եւրո-
պայի հայոց մէջ. կը սգայ լրիւ Հայաս-
տանեայց Եկեղեցին՝ որուն բարձրագոյն հո-
գեորականութեան ամենափայլուն տիպարը
հանդիսացաւ Նա. կը սգայ ամբողջ հայ
մտաւորականութիւնը՝ որուն շողջողուն մէկ
զոհարն եղաւ Ան՝ իր բազմամեայ գրական
գործունէութեամբ։ Զինք կը սգայ նաեւ
Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւ-
նը՝ որուն մեծ պաշտպանը եղաւ և որուն
ի նպատակ այնքան եռանդով աշխատեցաւ՝
մինչեւ հեռաւոր Հնդկաստանները, մինչեւ
Ճափա և Սոււմաթրա կատարած առաքելու-
թեան ընթացքին։ Ս. Սիրնի հետ՝ այսօր կը
սգայ իր կորուստը Սիրիա մասօրեայ հան-
դէսը՝ որուն աննման Յուսսօղն ու Նոսարը
եղաւ Ան՝ իր հոգեշունչ զմայլելի գրու-
թիւններով։

Ի՛նք որ Ս. Գրիգոր Նարեկացիի ան-
նմանելի և նոյն իսկ անթարգմանելի հըռ-
չակուած աստուածաշունչ հոգեղութիւնը
այնքան տիրականօրէն վերածեց արգի

հայերէնի, ի՛նք որ հոյակապ կենսագրողն
եղաւ հոգեւոյս Խրիմեան Հայրիկի և Եղիշէ
Դուրեան պատրիարքի, իր կարգին եղաւ
Հայ Եկեղեցւոյ առաջնակարգ խօսնակնե-
րէն և հովիւներէն մին, մին հայ գրակա-
նութեան՝ հայ քերթողութեան բազմար-
դիւն վարպետներէն, եղաւ վերջապէս Հայ
Եկեղեցւոյ և հայ գրականութեան անմո-
ռանալի մէկ զէմքը։

Մեծ մարդոց մահը այնպիսի սահմակե-
ցուցիչ տպաւորութիւն մը կը ձգէ, որ մար-
դիկ պահ մը կը սոսկան այն պարապու-
թեան հանդէպ զոր անոնք կը թողուն ի-
րենց ետին։ Եւ այդ շանթահարկի տպաւորու-
թեան տակ այնպէս կը թուի թէ կրուած
կորուստն առյաւէտ անփոխարինելի պիտի
մնայ։ Պէտք է միտքարուիլ սակայն՝ մտա-
ծելով որ, թէպէտ ամենէն բեղուն կեան-
քերն ալ կը շիջին՝ կ'անցնին, մարդիկու-
թիւնը կը շարունակէ միշտ ապրիլ և յա-
ռաջդիմել. արդարեւ, մեծ մարդոց երկնած
ու հիմնած գործերն ու հաստատութիւն-
նե՛րն են որ կը յաւեժագնեն անոնց յղա-
ցումները ու կը կենսաւորեն մարդկային
յառաջդիմութեան ընթացքը։

Զո՛ւր տեղը չէ՛ ըստած թէ՛ Աստուած
կարող է այս քարերէն Աբրահամու որդի-
ներ յարուցանել։ Բայց պայման մը կայ.
մարդիկ պէտք չէ՛ ձեռնածալ նստին՝ իրենց
յոյսը դնելով Աստուծոյ ողորմութեան վրայ։
Պէտք է Պօղոս անկէս և Ալկարոս ըլլու
տայս, որպէսզի Աստուած անեցնէ»։

Այսպէ՛ս է որ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիւ-
չէն վերջ՝ Մենք ունեցանք Մեծն Ներսէս-
ներ, Սահակներ ու Մեսրոպներ, յետոյ՝
Նարեկացիներ, Շնորհալիներ, աւելի վերջ՝
Աշտարակեցիներ, Խրիմեաններ, Ներսէս
Վարժապետեաններ, Իզմիրլեաններ, հուսկ
ուրեմն՝ Եղիշէ Դուրեաններ, Բարգէն կա-
թողիկոսներ, Շահէ Եպիսկոպոսներ և Թոր-
ոս Պատրիարքներ այսպէ՛ս՝ այս
վերջին հոյակապ զէմքին անեւտանալէն
վերջն ալ՝ Հայ Եկեղեցին և հայ գրակա-

նութիւնը պիտի ունենան Թորգոմներու եւ զանոնք նախորդող անմահանուն գիտապետներու եւ զբաղէտներու արժանաւոր յաջորդներ:

Այո՛, Թորգոմ Սրբազան զադրեցաւ ապրելէ, դադրեցաւ իր անձով, իր շունչով, իր խօսքով, իր գրչով իր շուրջիններն ու իր ազգակիցները ներշնչելէ, ոգևորելէ. բայց կա՛յ ու կ'ապրի Դուրեանի, Բարգէնի եւ Ի՛ր սկզբնաւորած գործը, կա՛յ իր կենդանի օրինակը, կա՛յ Իր անկորուստ յիշատակը, կա՛յ եւ կը մնայ Սրբոց Յակոբեանց Մխարանութիւնը որ աւելի քան ւէր եւ իցէ առողջ եւ կենսունակ է, իր երիցագոյն միաբաններով որոնք Դուրեանի եւ Թորգոմի անշակիցներն ու գործակիցներն եղան, եւ իր կրտսեր անդամներով որոնք Դուրեանի եւ Թորգոմի շունչովը ծաղկեցան, անոնք ձեռնասունները եղան, եւ որոնք արդէն իսկ վանքին մէջ եւ այլուր պաշտօնի վրայ՝ Հայ Եկեղեցիին ու հայ ժողովուրդին կը նուիրեն իրենց անձնդիր ծառայութիւնը:

Ձեռնարկելով երջանկալիշատակ Թորգոմ պատրիարքի յաջորդին լաւագոյն ընտրութեան, պահպանելով եւ ամրացնելով իր անդամներուն մէջ ներկայիս տիրող կարգապահութիւնը եւ համբաւիչ ոգին, շարունակելով Հանգուցեային օրով սկսուած խնայողութիւնը վանքին նւթական մատակարարութեան մէջ, յոյս ունիմ որ Միաբանութիւնը շուտով պիտի կենայ վանքն ազատել երկար տարիներէ ի վեր իր վրայ ճնշող պարտքէն ու զայն դնել նւթապէս բարգաւաճ կացութեան մը մէջ, որով կարողանայ ան առաջ տանիլ յաջողապէս եկեղեցական վերանորոգութեան եւ մշակութային վերածնութեան այն գեղեցիկ շարժումը որուն նախաձեռնողներն եղան Եղիշէ Դուրեան եւ Թորգոմ Գուշակեան լուսահոգի պատրիարքները:

Ուրեմն, այս մեծ կորուստին առջեւ, փոխանակ յուսալքութեւն եւ ճանապարհաթաւութեամբ ըսելով կոծելու եւ շախարհելու, պէտք է միխթարութիւնք եւ ըսենք. — լուսապայծառ աստղ մը յեղակարծ անյայտացաւ հայկական երկնակամարէն. օրհնեալ ըլլայ հայկական երկնակամարն յաւերժաւոյս:

Այս սպասխուր առթիւ սա մէկ քանի արտայայտութիւններն կը խնդրեմ որ հա-

ՄՏԵՐԻՄ ՅՈՒՇԵՐ ՍՐԲԱԶԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԷՍ

Սրտէս չէ անցած տակաւին այն խոր յուզմունքը զոր զգացի սե առտու մը, շանթանարուած, գուժաբեր հեռագրին առջեւ: Դանի մը վայրկեան սահմուկած մնացի, մինչեւ որ կրցայ ձեռք առնել հեռախօսը...

Ու կը յիշեմ վերջնագոյն գրուադը, վերջին մեր կեանքի վերջալոյսին, երբ սիրաւի հանդիպում մը ունեցանք Պէյրուի, Նոյնպէս սիրուած եւ յարգուած մեծ հայու մը եւ բարեկամի մը, Երվանկալիշատակ Բարգէն Կաթողիկոսի զազադին շուրջ: Թորգոմ Սրբազան յատկապէս եկած էր Երուսաղէմէն: Նախագահելու յուզարկաւորութեան, եւ այդ առթիւ Նոր Մարաշի տաճարին մէջ խօսեցաւ իր ամենն գեղեցիկ դամբանականներէն մին, որուն մէջ կրցաւ մինչեւ երկիրք բարձրանալ եւ հոգիները բարձրացնել մինչեւ անմահութիւն: Երկու օր՝ վերջ, Երաժեշտ առի իրմէ Պէյրութի անշուք եկեղեցին պարտէզին մէջ, եւ սրտագին ողջագուրում մը ունեցանք երկուքս. աւա՛ղ, իսկապէս Երաժեշտի ողջոյնն էր ուրեմն զոր կուտար ինձի իր մեծ եւ մաքուր հոգին, այդ արեւու օրը, երբ հայ սիրտերը արիւն կուշային...

Երկար տարիներու մշտաւար գործակցութեան մը եւ անխաթար բարեկամութեան մը յիշատակները այս պահուս կը խուժեն մտքիս մէջ: Մեր առաջին հանդիպումը, երբ Սեպտաւորայէն Գահրէ եւ-

ճուճեամբ ընդունուին Սրբոց Յակոբեանց պատկառելի Մխարանութեան եւ ՕՍիոնի պատուարժան խմբագրութեան կողմէ՝ իբրեւ իմ անկեղծ մասնակցութիւնս իրենց խոր կսկիծին կորուստի մը համար որ մեր աւմենուն է, եւ միանգամայն իբրեւ հուսատիքը այն հաստատ հաւատքին զոր ունիմ Երուսաղէմայ Ս. Սթրոնի այսուհետեւ եւ կատարելիք առաջնակարգ դերին վրայ հայ ժողովրդին բարոյական եւ մշակութային զարգացման մարդին մէջ:

Գահրէ

Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ